

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น
อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
An Appllication of Aparihaniyadhamma for The Local Administration,
Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province

จิราภรณ์ เบิกบานดี

Jiraporn Berkbandee

พระสุทธวิชิตเมธี

Prasuddhivajiramedhi

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

Email: jiraporn.ber@student.mbu.ac.th

Received: 12 June 2025; Revised: 23 June 2025; Accepted: 20 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสาร (Qualitative by Document Analysis Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interviews) กลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ประเมินได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร ได้แก่ ควรมีการประชุมรับฟังข้อคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทุกคนควรเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง ต้องยึดถือและปฏิบัติตามหลักการและกฎเกณฑ์อย่างจริงจัง เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายในการพัฒนาท้องถิ่น ควรให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก และควรส่งเสริมการให้เกียรติต่อสถานที่ต่างๆ

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักอปริหานิยธรรม, การบริหารงาน, การปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร

Abstract

This thesis has the following objectives: 1) to study the local administration of Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province, 2) to study the principle of

Aparihaniyadhamma in Theravada Buddhism, 3) to analyze the application of the principle of Aparihaniyadhamma in the local administration of Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province. This is a qualitative research using document analysis (Qualitative by Document Analysis Research) and in-dept interviews. The target group consisted of 25 people. The research instrument was an interview form. Data was analyzed using descriptive analysis.

The research results found that:

The application of the principle of Aparihaniyadhamma in the local administration of Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province can be assessed as follows: The application of the principle of Aparihaniyadhamma in the local administration of Mueang Sakon Nakhon District is effective. Guidelines for applying the principle of Aparihaniyadhamma in the local administration of the Sakon Nakhon District are: 1) there should be meetings to listen to opinions from all sectors, 2) everyone should attend meetings in unison, 3) principles and rules must be seriously adhered to and followed, 4) emphasis must be placed on the participation of all parties in local development, 5) Members should respect each other and 6) respect for various places should be promoted..

Keywords: Applcation, Aparihaniyadhamma, Administration, the local administration of Mueang Sakon Nakhon District

บทนำ

สภาพการปกครองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงมาตามยุคตามสมัย จวบจนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2475 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้ทศพิธราชธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลาย ๆ ข้อ ในการดูแลประชาชนของพระองค์ (ลิขิต อีริเวคิน, 2546) และได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการบริหารของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและความจำเป็นของบ้านเมืองโดยได้มีกฎหมายใช้ในการปกครอง เปลี่ยนรูปแบบการจัดระเบียบราชการบริหารเสียใหม่ให้มีการกระจายอำนาจปกครองให้ท้องถิ่นด้วยการจัดระเบียบการปกครองของไทย ในปัจจุบันอาจแยกออกได้เป็นอำนาจในการอำนวยความสะดวก และการอำนาจในการดำเนินการทางปกครอง การจัดระเบียบการปกครองของรัฐหรือเรียกว่าการจัดระเบียบบริหารราชการของประเทศต่าง ๆ นั้นจะเป็นไปในรูปแบบใด ก็สุดแล้วแต่สภาพการณ์ของประเทศในช่วงของระยะเวลานั้น

การปกครองท้องถิ่น ได้เริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แนวคิดต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเห็นต่างกัน นั่นก็คือ การมองว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการปกครองในระดับชาติ ซึ่งก็มักเป็นฝ่ายที่นิยมระบอบรวมศูนย์หรือฝ่ายนิยมรัฐบาลกลาง (กิตติกาญจน์ หาญกุล, 2558) ซึ่งก็เห็นว่าในปัจจุบันเกือบจะไม่ค่อยเป็นที่นิยมกันแล้ว สำหรับในปัจจุบันฝ่ายที่เห็นว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแบบประชาธิปไตยโดยพื้นฐาน ผู้นำท้องถิ่นควรมาจากการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่นเช่นนี้จะมีส่วนส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระดับชาติ ซึ่งเป็นความคิดเชิงบวกที่ได้รับความนิยมโดยทั่วไป และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดย

หลักการแล้ว บทบาทการปกครองส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย อีกทั้งในปัจจุบันผู้มีอำนาจบริหารมักจะขาดหลักธรรมเป็นเหตุแสดงถึงความไม่เข้มแข็งของผู้นำ ขาดความสามัคคี ในการปกครอง และการบริหารจัดการ ไม่เป็นเอกภาพ ทำให้เกิดการแบ่งแยกพรรคพวก ทำให้เกิดหลักการของตนเป็นที่ตั้ง ทำให้ประเทศชาติ สังคมการเมือง (ภวัต มิสติย์, 2563) มีปัญหาตามมาต่อการปกครองบ้านเมือง เกิดความไม่ปรองดองของผู้นำและจะนำไปสู่การแตกแยกของประชาชนในชาติ แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติ ตัวปัญหาที่แท้จริงมันไม่ได้อยู่ที่ตัวตน แต่ตัวคนไม่รู้จักนำหลักธรรมมาปรับปรุงใช้ให้เข้ากับการเมืองการปกครองในแต่ละบริบทนั้นมากกว่า แต่ปัญหานั้นจะอยู่ที่ตัวบุคคล ส่วนใหญ่มักคิดกันไปว่า ไม่ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเกี่ยวข้องกับการบริหารการปกครอง ผู้นำทางการเมืองการปกครองไม่ศึกษาค้นคว้าให้ถึง “ธรรมะ” อย่างแท้จริง ทำเพียงแค่ผิวเผินแต่นำมาปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา (ไพฑูรย์ นุ่มหันธ์, 2555)

บทบาทการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย ตามแนวทางทัศนะพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดทางการเมืองและการปกครองที่ปรากฏ ตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกเอกสารที่กล่าวถึงความในพระไตรปิฎกและความคิดนักวิชาการในเรื่องการปกครองที่ดี คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีและวิธีการที่จะทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญหลาย ด้านตามหลักพระพุทธศาสนาบทความนี้จะช่วยเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่จะนำมาใช้ในทางการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระบบการเมืองการปกครองที่ดี การสรรหาผู้ปกครองที่ดีและวิธีการปกครองที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาทั้งนี้จากการศึกษาปรากฏว่าระบอบการเมืองการปกครองที่ดีนั้น (นรี ภวาทานันท์, 2538) ในพระไตรปิฎกได้กำหนดว่าการนำหลักธรรมมาธิปไตยหรือการใช้หลักธรรมมาเป็น แม่บทเหมือนกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักธรรมาธิปไตยมีพื้นฐานจาก “โพธิปักขิยธรรม” โดยในพุทธกาลมีการนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้กับรูปแบบการปกครองที่มีอยู่ในขณะนั้นทั้งสองรูปแบบ คือการปกครองแบบสาธารณรัฐใช้หลัก “อปริหานิยธรรม” และการปกครองแบบราชาธิปไตยใช้หลัก “ทศพิธราชธรรม” และ “จกักวัดติวัตร” เป็นสำคัญ ส่วนผู้ปกครองที่ดีและทรงคุณธรรมจะเป็นผู้มีลักษณะของมหาบุรุษลักษณะครบทั้ง 32 ประการ นับเป็นนักปกครองที่ทรงคุณธรรมอย่างดีที่สุดและนักปกครองจะต้องเป็นสัตบุรุษปฏิบัติธรรมตามฐานะแห่งตน เช่นธรรมของผู้ปกครอง ธรรมของสมาชิกในสังคม เป็นต้น ส่วนสุดท้าย คือวิธีการปกครองที่จะทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญนั้นในสังคมจะต้องมีการถือธรรมโดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐานมีฆราวาสธรรมและหลักธรรมทางเศรษฐกิจคือ ภิภุสธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม เป็นต้น และที่สำคัญจะต้องจัดการให้สังคมได้รับความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังสม่ำเสมอเพื่อให้เข้าถึงการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจังในทางการเมืองการปกครอง

การบริหารงานของการปกครองอำเภอเมืองสกลนคร ปัจจุบันมีสภาพคือเป็นอำเภอพิเศษ มีพื้นที่ส่วนหนึ่งปกครองตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ และมีพื้นที่ส่วนหนึ่งปกครองรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลนคร มีนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุดและมีประธานชุมชน เป็นผู้นำ จึงไม่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านปกครอง จึงมีความแตกต่างในด้านการบริหารการปกครอง การใช้อำนาจหน้าที่และการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่เขตการปกครองลักษณะท้องที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทรอบนอก บางส่วนมีความเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนมีหลายชนเผ่าและมีความหลากหลายในความเป็นอยู่และแตกต่างเชิงวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงและความเจริญทางเทคโนโลยี ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนและเกิดปัญหาในสังคมชุมชน มีทั้งปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบในวงกว้างในระดับอำเภอ หรือปัญหาเล็กในระดับพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน องค์กร หรือกลุ่มคน เช่น ปัญหายาเสพติด การก่ออาชญากรรม เด็กเยาวชนมั่วสุม หนีสินภาคครัวเรือน การลักลอบขโมย อุบัติเหตุ และโรคภัยต่าง ๆ เป็นต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ และผู้นำของราษฎรในพื้นที่ตำบล หมู่บ้านซึ่งเป็นการปกครองของคนหมู่มาก ที่ต้องรับฟังปัญหาในท้องถิ่นและนำความต้องการของเหล่าราษฎรไปแจ้งประสานกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งมีการทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการรักษาความสงบเรียบร้อยการอำนวยความสะดวกในท้องถิ่นที่ตำบลหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญยิ่งในการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมโดยบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกฝ่าย การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ รวมถึงในการบริหารงานปกครองจะต้องเป็นผู้พร้อมถึง คุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติควบคู่หลักปฏิบัติราชการที่ได้หลักธรรมมาภิบาลเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล เกิดผลดีต่อทางราชการ และประชาชนเพื่ออุดมการณ์ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข”

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ซึ่งหลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่เจ้าวัชชี ผู้ปกครองในระบอบสามัคคีธรรม และเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและสอดคล้องในทางการปกครอง และผลการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรในการปกครองท้องถิ่น ทั้งระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพ สร้างความเจริญ ความเข้มแข็ง ความสามัคคี นำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม ชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
- 2) เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

1. กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของพื้นที่การวิจัยได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนครจังหวัดสกลนคร โดยคัดเลือกบุคคลจากหน่วยงาน/อาชีพ ดังนี้

- 1) กลุ่มข้าราชการประจำ ได้แก่ ปลัดอำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ท้องถิ่นอำเภอ ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอ และเจ้าหน้าที่ปกครอง จำนวน 7 คน
- 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ ประเภทผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน
- 3) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 8 คน

2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารงาน และสภาพของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ ในการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ(Primary Sources) คือ ภาษาไทย ฉบับหลวง พุทธศักราช 2525 กรมการศาสนา

2) รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากคัมภีร์อรรถกถา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารต่าง ๆ และจัดลำดับความเกี่ยวข้อง ความสอดคล้อง และความสำคัญในเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

3) รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การจัดทำข้อมูล แยกประเภทข้อมูลการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์

2) นำข้อมูลที่ได้มาทำการสังเคราะห์ จัดประเภทตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้สอดคล้อง และเหมาะสม แก่เนื้อหาของงานวิจัย และประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับการบริหารงานและสภาพการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร หลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์ การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยพรรณนาวิเคราะห์

4) ขึ้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป

5) ขั้นตอนการนำเสนอผลงานวิจัย ในการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนเป็นแบบวิธีพรรณนาวิเคราะห์ แล้วนำมาเขียนเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมือง

สกลนคร จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3.) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องที่ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ด้วยการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลแล้วประยุกต์การบริหารงานของการปกครองท้องที่หลักอปริหานิยธรรมเข้าด้วยกันโดยศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ข้อมูลงานวิจัย ตำรา วิชาการ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเป็นลำดับ และในบทนี้จะทำการสรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

1) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของสภาพและการบริหารงานปกครองอำเภอเมืองสกลนคร

อำเภอเมืองสกลนคร เป็นอำเภอพิเศษเป็นที่ตั้งของศาลากลางมีหน่วยงานระดับจังหวัด สภาพของการบริหารการปกครอง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ในพื้นที่วังในสุด ประกอบด้วย 1 ตำบล รูปแบบเทศบาลนคร เป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก ไม่มีหมู่บ้าน เรียกว่าชุมชน จึงไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองในตำบลในหมู่บ้าน แต่มีประธานชุมชน มีนายกเทศมนตรีนคร เป็นผู้บริหารสูงสุด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ส่วนที่ 2 ในพื้นที่เขตรอบนอก มี 15 ตำบล 173 หมู่บ้าน เป็นเขตปกครองท้องที่ที่ยังมี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองในเขตตนเอง และแบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบเทศบาลตำบล 9 แห่ง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท

การปกครองท้องที่ มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวหน้าผู้ปกครอง ขึ้นตรงกับนายอำเภอเมืองสกลนคร เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอเมืองสกลนคร ในการบริหารงานปกครอง ปัญหาที่พบ ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม เด็กเยาวชน การศึกษา หนี้สิน อุบัติเหตุ การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อุปสรรคที่พบในด้านการบริหารการปกครอง คือ การใช้อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเมืองสกลนคร

2) ผลการศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางให้หมู่สงฆ์ดำรงอยู่ในความเจริญรุ่งเรือง ไม่เสื่อมถอยจากพระธรรมวินัย คำว่า "อปริหานิยธรรม" หมายถึง "ธรรมเป็นเครื่องไม่ให้เสื่อม" โดยพระไตรปิฎก ที่มคิยา มหาวรรค ได้ระบุเนื้อหาของอปริหานิยธรรม ซึ่งประกอบด้วยธรรม 7 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง, 2525) ได้แก่ (1) การประชุมกันเนื่องนิตยเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินกิจสงฆ์ (2) การประชุมและเลิกประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน แสดงถึงความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่แตกแยก (3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติไว้ หมายถึงไม่เปลี่ยนแปลงหลักธรรมวินัยตามอำเภอใจ ไม่ลบหลู่สิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้ว เพื่อธำรงความบริสุทธิ์ของคำสอนเดิม (4) การเคารพและยำเกรงพระผู้ใหญ่ในหมู่ เป็นการส่งเสริมระบบลำดับชั้นและความเคารพกันในหมู่คณะ (5) ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล ตามอำนาจของกิเลสตัณหา เป็นการส่งเสริมการเคารพสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันในสังคม (6) สักการะเคารพ นบถือ บูชาเจดีย์สถานที่ควรเคารพ ทั้งภายในและภายนอก ไม่ลบหลู่พิธีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้และเคยทำแก่สถานที่สำคัญเหล่านั้น และ (7) ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ทะนุบำรุงผู้ทรงศีล ซึ่งในบริบทนี้จะหมายถึง การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยทำหน้าที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา ให้การอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์และพระพุทธศาสนา

การศึกษาหลักธรรมนี้พบว่าอปริหานิยธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงของพระศาสนา เพราะเป็นหลักแห่งการจัดการหมู่คณะอย่างมีระเบียบวินัย เกื้อหนุนให้เกิดความสามัคคีในหมู่สงฆ์ และยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ในด้านธรรมาภิบาล ความมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีคุณค่าทางจริยธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กร ชุมชน หรือแม้แต่สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาให้เป็นองค์กรที่ยึดหลักธรรมและมีความมั่นคงในระยะยาว หากหมู่คณะหรือองค์กรใดน้อมนำหลักอปริหานิยธรรมไปประยุกต์ใช้ ย่อมทำให้เกิดความเจริญทั้งในด้าน

คุณธรรม วัฒนธรรมองค์กร และภาวะผู้นำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งปัญญาและความเคารพในกติกาส่วนรวม อันเป็นหนทางที่นำไปสู่การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงถาวรในสังคมร่วมสมัย

3) ผลการศึกษาประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานปกครองอำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

การใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการท้องที่อำเภอเมืองสกลนคร ความเห็นโดยรวม การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาให้เกิดเกียรติและคุ้มครองสตรี การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม แนวทางในการพัฒนาหลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการปกครองท้องที่อำเภอเมืองสกลนคร มีการประชุมกันอยู่เป็นประจำภายในท้องที่อำเภอเมืองสกลนคร เพื่อที่จะทำให้บุคลากรทุกฝ่าย ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน สร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรในด้านการกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในท้องที่อำเภอเมืองสกลนครเพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้บังคับบัญชา การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย มีการส่งเสริมและรักษาประเพณีวัฒนธรรมให้กับบุคลากรในท้องที่อำเภอเมืองสกลนครมากขึ้นและการส่งเสริมสนับสนุนให้การอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน ศาสนาและการทำนุบำรุงศาสนามากขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรมแสดงถึงความสอดคล้องในด้านการปกครองซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารการปกครองท้องที่ 4 ด้านคือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนก็สามารถเข้ามามีบทบาทในการดูแลความสงบบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเองได้ ต้องมีการประชุม ปรีกษาหารือ และป้องกัน ในฐานะบทบาททางสังคม การปรีกษาหารือกันข้อหลักธรรม อปริหานิยธรรม มีการประชุมเป็นต้น ใน 5 ข้อนี้ต้องอาศัยความสามัคคีต้องมีการตัดสินใจมีผู้นำ ผู้รู้ในชุมชนให้คำปรึกษาได้ อาศัยมติเสียงส่วนใหญ่ชุมชนให้การสนับสนุน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงานชุมชนช่วยทั้งลงมือทำในการปฏิบัติงานต่าง ต้องอาศัยชุมชน ต้องอาศัยความสามัคคีทั้งสองฝ่ายให้ช่วยหาแนวทางที่ดี ช่วยทำงานตามที่ได้ช่วยแนะนำวิธีการเป็นความสามัคคีไม่มีการได้รับผลประโยชน์ใด ๆ หากสิ่งด้อย เพื่องานได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นสมควรต้องเปิดใจในการร่วมบริหารงานทั้งสองฝ่ายกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ทั้งองค์กรราชการ และประชาคม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทำกิจกรรมต่าง ๆ เกิดผลสำเร็จได้รับผลประโยชน์ที่เกื้อกูลกันทำให้ชุมชนก้าวหน้า เกิดความสุขสบายการดำเนินต้องให้ชุมชนช่วยเสนอความคิด มติ ร่วมกัน เพื่องานที่ดีและถูกต้อง เป็นความสบายใจและเกิดบุญกุศลมากกว่า พันธกิจ 6 อย่าง ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การศึกษา การสาธารณสุข มีฝ่ายองค์กรมาประเมิน ชาวบ้านเป็นกระบอกสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วม 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การร่วมประเมินโครงการทั้งก่อนขณะดำเนินงานช่วยหาแนวทางในการพัฒนา ระดมทุนทรัพย์ช่วยงาน การรับผลประโยชน์ช่วยสมานฉันท์สามัคคี ไม่มีการรับผลประโยชน์ หลังการดำเนินงานเสร็จ อาจมีข้อผิดพลาดก็ช่วยบอกแนะวิธีช่วยดำเนินการที่บกพร่องให้ดีขึ้นมีส่วนร่วมในการช่วยออกแนวทาง แนวคิด ร่วมประชุมออกมติ แนวคิดส่วนใหญ่อยู่ที่ผู้นำ ชี้แจงและมีส่วนร่วมการตัดสินใจร่วมกันของทุกฝ่าย ทุกคนมีความสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาเช่นกันไม่ว่าจะเป็นงานการก่อสร้างหรืออะไรก็แล้วแต่ ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปรีกษาหารือกันถือความเสี่ยงด้วยอาศัยการมีมติร่วมกันในการดำเนินงานให้ชุมชนมีส่วนร่วมรู้เห็นในการดำเนินการ ร่วมตัดสินใจแก้ไขด้วย กฎระเบียบ กฎบ้านเมือง กฎจารีตประเพณี เป็นต้น การเพิ่มขึ้น – ลดลงของประชาชน สังเกตจากพฤติกรรมของชุมชนต่อวัด ส่งเสริมหรือต่อต้านที่จะนำพาความเจริญมาสู่ชุมชน

กล่าวสรุปได้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติภารกิจ ด้านการปกครองที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม โดยอาศัยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการปกครองด้วยหลักอปริหานิยธรรม ประกอบด้วยการหมั่นในการประชุมเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงในการประชุม ให้ความเคารพอาวุโส ปฏิบัติตาม

กฎระเบียบข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ยึดหลักธรรมาภิบาลตามขนบธรรมเนียม มีการปกป้องสตรีและนักบวชผู้ทรงศีล เมื่อดำเนินกิจการงานร่วมกันก็สามารถบรรลุจุดหมายร่วมกัน

อภิปรายผล

สภาพการปกครองท้องที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เป็นอำเภอพิเศษเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด มีหน่วยงานระดับจังหวัด สภาพของการบริหารการปกครอง แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ในพื้นที่เขตรอบนอก มี 15 ตำบล 173 หมู่บ้าน รูปแบบการปกครอง เป็นเขตปกครองตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองในเขตตนเอง และยังมีการปกครองท้องถิ่นด้วยรูปแบบเทศบาลตำบล 9 แห่ง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง ในพื้นที่ตำบลหมู่บ้านด้วยการปกครองท้องที่ขึ้นตรงกับนายอำเภอเมืองสกลนคร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท หรือชุมชนห่างไกล เช่น ในที่สูง ในพื้นที่ป่า หรือภูเขา ประกอบด้วยหลายชนเผ่า มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ทำให้การปกครองการพัฒนาการสื่อสารต่าง ๆ ยังไม่ทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องมาจาก เขตการปกครองที่มีพื้นที่กว้างมาก แต่การกระจายของจำนวนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไม่เพียงพอในบางตำแหน่ง หรือมีพอ แต่เจ้าหน้าที่ที่เสียสละเพื่อเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในท้องที่ที่มีการเดินทางไม่สะดวก ห่างไกลความเจริญย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นมา และจากปัญหาที่มีคือ ข้าราชการ หน่วยงาน และฝ่ายปกครอง ไม่ว่า จะเป็นปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือกฎหมายกำหนดหน้าที่ไว้ ในบางเรื่องเกินศักยภาพในการแก้ปัญหา บางเรื่องขาดภาวะผู้นำขาดการประสานงานที่ดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป ดังนั้น จึงพบเห็นปัญหาในการปกครองท้องที่บางกรณีต้องใช้เวลาในการแก้ไข ถึงแม้ผู้มีอำนาจทางการปกครองพยายามแก้ ก็เป็นไปตามศักยภาพ สอดคล้องกับ (เสนอ อัสวมนตา, 2557) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี มีการบริหารงานตามหน้าที่การบริหารการวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคลการบริหารงาน การประสานงาน การติดตามรายงานผลและการจัดทำงบประมาณ ปัญหาการประชุมบางครั้งมีการเข้าประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน การทำงานบางครั้งไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าทำให้สับสนในขั้นตอนการทำงาน การควบคุมปฏิบัติงานตามระเบียบ คำสั่ง บางคนไม่เข้าใจมีการก้าวก่ายงานของคนอื่นการจัดสรรงบประมาณบางโครงการอาจเกินความจำเป็นต่อการบริหารงาน งานบางอย่างมีความสลับซับซ้อน ปัญหาด้านอุปสรรค เป็นจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงของเมือง ผลมาจากการขยายตัวของเมือง และการอพยพของแรงงานเข้าตัวเมือง หรือจำนวนแรงงานต่างด้าว มีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ทำการเกษตรแนวโน้มนลดลงเพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัย การก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ปัญหาการคมนาคม ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำเสีย และการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ในพื้นที่วงในสุด ประกอบด้วย 1 ตำบล เป็นการปกครองท้องถิ่นโดยตรง รูปแบบเทศบาลนคร เป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ ไม่มีหมู่บ้าน เรียกว่าชุมชน จึงไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองในตำบลในหมู่บ้าน แต่มีประธานชุมชน มีนายกเทศมนตรีนคร เป็นผู้บริหารสูงสุด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ทั้งนี้เป็นเพราะการแบ่งพื้นที่การปกครอง ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีจุดมุ่งหมายเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและเกิดประโยชน์กับประชาชนเป็นหลัก ปัญหาต่าง ๆ ในภายหลัง ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง ณ เวลานั้นก็ใช้ความสามารถบริหารจัดการปัญหาเหล่านั้นได้ จากหลักการจัดแบ่งส่วนการปกครอง ได้ปฏิบัติสืบทอดมาให้เห็น สอดคล้องกับ (รัชฎา โชตะชะมา, 2566) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักอปริหานิยธรรมต่อการบริหารงานของ

เทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรต้องมีหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้หลักการบริหารนิยธรรมและแนวทางในการพัฒนาของการบริหารงานของเทศบาลเมืองม่วงงามและ ด้านการสนับสนุนคนมีความสามารถและคุณธรรมเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักบริหารนิยธรรม ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็น อธิบาย หรือชี้แจงการปฏิบัติงาน 2) สร้างความตระหนักเกี่ยวกับของความสำเร็จการประชุม 3) ทวนและประเมินผลการปฏิบัติงานโดยยึดเกณฑ์การปฏิบัติงานที่ชัดเจน 4) ให้เกียรติและยอมรับผู้นำขององค์กร 5) รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายอย่างกัลยาณมิตร 6) ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมการปฏิบัติกิจกรรมกับศาสนสถานอย่างสม่ำเสมอ และ 7) ยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยความมีคุณธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจและเป็นตัวอย่างให้กับเพื่อนร่วมงาน

หลักการบริหารนิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การบังคับใช้กฎหมายจะได้ผลอย่างจริงจัง ต้องนำกติกาทางสังคมที่ทุกคนยอมรับและเห็นว่าทุกฝ่ายจะได้รับความเป็นธรรม ได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี รวมไปถึงคำสอนของศาสนาซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือ ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ และคำสอนของศาสนาพุทธไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้นับถือศาสนาอื่น ทั้งไม่ขัดจารีตประเพณีถือปฏิบัติอยู่ คำสอนของศาสนาพุทธสอดแทรกอยู่ควรจะนำมาใช้ก็คือ อภิธานนิยธรรม 7 ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เจ้าวัชชีผู้ปกครองแคว้นโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งมีที่มาปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 โดยนัยแห่งธรรม 7 ประการ จากผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบได้ว่าการจะให้อำนาจจากกฎหมายระเบียบข้อบังคับใช้กับชุมชน ถ้าประชาชนยังไม่วางใจต่อผู้บังคับใช้กฎหมาย พระสงฆ์จะเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือในการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ (พระราชญาณวิสิฐ เสริมชัย ชยมงฺโกล, 2552) ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่มีการจัดปฏิบัติธรรมในวัดโดยสถานที่ที่มีความพร้อม อาคารสถานที่ อาหารและวิทยากร 2) ด้านวิทยากร พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณนำพาประชาชนปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และ 3) การบริหารจัดการซึ่งในแต่ละวัดมีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างออกไป โดยภาพรวมเน้นปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 เรื่องของ กาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งพระสงฆ์สามารถสร้างความศรัทธา เกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (เสนอ อัครมนตา, 2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการตาม หลักการบริหารนิยธรรมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” พบว่า ระดับความคิดเห็นในการนำ หลักการบริหารนิยธรรม ด้านขนบธรรมเนียมที่ดำรงขององค์กรที่ยังปฏิบัติได้อยู่ นั้น ควรรักษาไว้ และไม่บัญญัติหรือล้มเลิกกฎเกณฑ์ระเบียบกติกาของสังคมตามความพอใจของตน โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโณ แก้วก้อ, 2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม ดังนี้ 1) มีการประชุมกันเนื่องนิตย์ คือประชุมสามัญปีละ 4 ครั้ง และเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนสามารถประชุมวิสามัญได้ และมีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ พนักงาน ลูกจ้างของเทศบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งทุกการประชุม เพื่อแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกันโดยเฉพาะมี

กำหนด ระเบียบวาระประชุม ภายหลังประชุม มีการมอบหมายภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ โดยจัดตั้ง คณะกรรมการติดตามและประเมินผล 3) เคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ กฎหมายบ้านเมือง และยึดหลักปรัชญาดั้งเดิมมาเป็นแนวทางการบริหาร 4) เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และผู้สูงอายุ เคารพเชื่อถือความคิดเห็นของท่าน พร้อมทั้งช่วยเหลือ เกื้อกูลท่าน ด้านสาธารณสุข และเบี้ยเลี้ยงชีพ เป็นต้น 5) คำนึงสิทธิเด็กและสตรีจากการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรง และการล่วงละเมิด 6) เจริญ หรือพุทธศาสนสถานเป็นเครื่องสัญลักษณ์สำคัญ ทางพระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และบูรณปฏิสังขรณ์ 7) สนับสนุนส่งเสริมคนปฏิบัติดีปฏิบัติธรรม พร้อมทั้ง ให้ความอารักขา และคุ้มครอง

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร ความเห็นโดยรวม การ เชื้อเพลิงผู้บังคับบัญชาให้เกียรติและคุ้มครองสตรี การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม แนวทางใน การพัฒนาหลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการการปกครองท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร มีการประชุมกันอยู่ เป็นประจำภายในท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนคร กำหนดเรื่องที่ประชุมที่เป็น เพื่อที่จะทำให้บุคลากรทุกฝ่าย ได้มี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน สร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรในด้านการกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนครเพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริม ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้บังคับบัญชา การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย มี การส่งเสริมและรักษาประเพณีวัฒนธรรมให้กับบุคลากรในท้องถิ่นอำเภอเมืองสกลนครมากขึ้นและการส่งเสริม สนับสนุนให้การอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน ศาสนาและการทำนุบำรุงศาสนามากขึ้นด้วย การมีส่วนร่วมของ ชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรมแสดงถึงความสอดคล้องในด้านการปกครองซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหาร การปกครองท้องถิ่น 4 ด้าน

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการดูแลความสงบบริเวณชุมชนที่ อยู่อาศัยของตนเองได้ ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ และป้องกัน ในฐานะบทบาททางสังคม การ ปรึกษาหารือกันข้อหลักธรรม อปริหานิยธรรม มีการประชุมเป็นต้น ใน 5 ข้อนี้ต้องอาศัยความสามัคคีต้องมื การตัดสินใจมีผู้นำ ผู้รู้ในชุมชนให้คำปรึกษาได้ อาศัยมติเสียงส่วนใหญ่ชุมชนให้การสนับสนุน จากการ ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาล จากผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ ซึ่งแต่โบราณกาลให้ความนับถือแก่นักปราชญ์หรือผู้ปกครอง เมือง เจ้าเมือง พระราชา สอดคล้องกับ (สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, 2535) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ การเมืองการปกครองที่ปรากฏในคัมภีร์ทศชาติชาดก และนำผลของการศึกษาไปประยุกต์ ในเรื่องการเมืองการ ปกครองของไทย โดยนำข้อมูล จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา เอกสารงานวิจัย ทางพระพุทธศาสนา และ เอกสารทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การเมืองการปกครองมี แนวคิด ปรัชญา ลัทธิ จนกระทั่งพัฒนา ไปสู่ระบอบการปกครองนั้นเป็นการพัฒนามาอย่างยาวนาน ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ใน ประวัติศาสตร์ ของมนุษยชาติ จนกระทั่งเป็นการปกครองในปัจจุบัน ที่แบ่งออกเป็น 2 แบบแตกต่างกัน คือ การปกครองระบอบเผด็จการ/คอมมิวนิสต์ที่ให้ความสำคัญกับผู้นำ เป็นอย่างมาก และ ระบอบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมากเช่นกัน

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงานชุมชนช่วยทั้งลงมือทำในการ ปฏิบัติงานต่าง ต้องอาศัยชุมชน ต้องอาศัยความสามัคคีทั้งสองฝ่ายให้ช่วยเหลือแนวทางที่ดี ช่วยทำงานตามที่ได้ ช่วยแนะหาวิธีการ เป็นความสามัคคีไม่มีการได้รับผลประโยชน์ใด ๆ หากสิ่งด้อย เพื่องานได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น

สมควรต้องเปิดใจในการร่วมบริหารงานทั้งสองฝ่ายกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ทั้งองค์กรราชการ และประชาคม โดยการประยุกต์ตามหลักอธิปไตย พบว่า 1) การประชุมเป็นนิตย นัดประชุมเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม ให้ความสำคัญในการประชุมในแต่ละครั้ง 3) ไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ ควรถือปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา ที่กำหนดไว้ 4) เชื้อฟุ้งผู้บังคับบัญชา ประธานควรทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่หวังผลตอบแทน 5) ให้เกียรติและคุ้มครองสิทธิสตรี ควรมีการรับฟังความเห็นของสตรี 6) ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณี อันดีงาม ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และ 7) อารักขาคุ่มครองปกป้องอันชอบ ผู้นำทางศาสนาควรมีการแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ (ประยงค์ พรหมมา, 2557) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักอธิปไตยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอธิปไตย พนักงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานการพัฒนาการจัดกิจกรรมขององค์การให้มีความทันสมัย

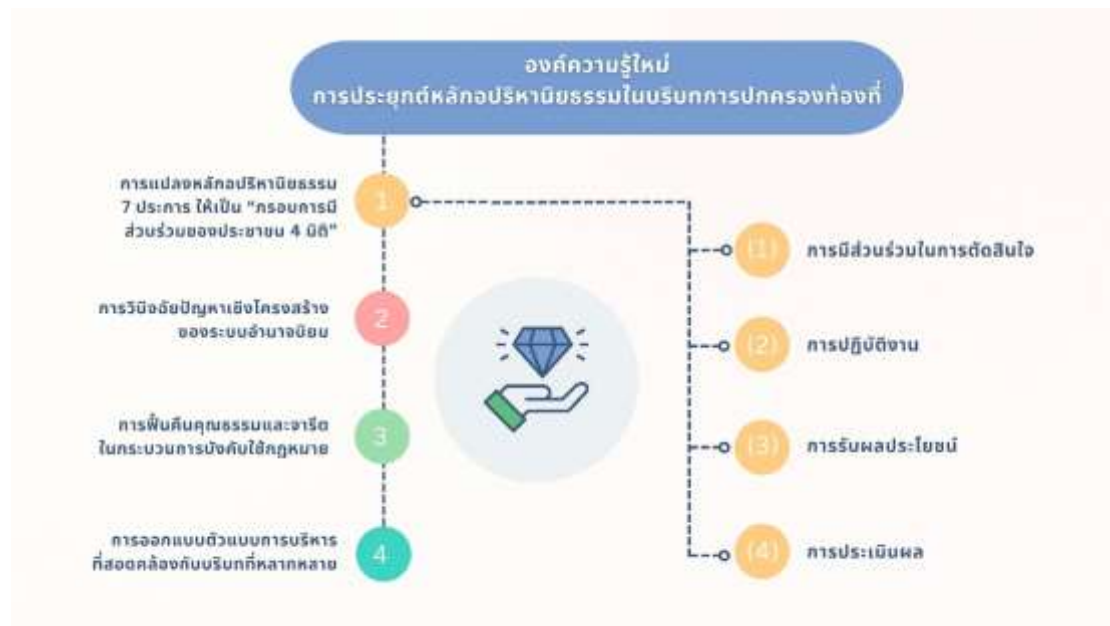
3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทำกิจกรรมต่างๆ เกิดผลสำเร็จได้รับผลประโยชน์ที่เกื้อกูลกันทำให้ชุมชนก้าวหน้า เกิดความสุขสบายการดำเนินต้องให้ชุมชนช่วยเสนอความคิด มติร่วมกัน เพื่องานที่ดีและถูกต้อง เป็นความสบายใจและเกิดบุญกุศลมากกว่า ประชาชน มีส่วนร่วม เช่น การศึกษา การสาธารณสุข มีฝ่ายองค์กรมาประเมิน ชาวบ้านเป็นกระจกสะท้อนให้เห็น การมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ (ประยงค์ พรหมมา, 2557) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักอธิปไตยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอธิปไตยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่าควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่พนักงาน มาใช้กับการทำงานให้มากยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมให้มีการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่การงาน ควรคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามลักษณะของงาน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานทั้งในองค์กรและนอกองค์กรมากยิ่งขึ้น และควรสร้างบรรยากาศ พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการทำงานตลอดจนการพัฒนาการจัดกิจกรรมให้มีความทันสมัยและให้น่าสนใจยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ (ธงชัย สิงอุดม, 2565) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นตามหลักอธิปไตย” พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นตามหลักอธิปไตย ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) การประชุมกันบ่อยๆ จะต้องปลูกฝังความรู้ความรับผิดชอบให้ประชาชนในการเข้าร่วมรับรู้ รับฟังการแสดงความคิดเห็น 2) การประชุมและเลิกประชุมอาจจะมีกติการ่วมกันเพื่อปกป้องหลักการที่ทุกคนยึดถือปฏิบัติได้ซึ่งผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การไม่สร้างกฎ กติกา กฎหมายใหม่ที่ทุกคนไม่รับรู้รับทราบร่วมกัน และไม่ทำลายประเพณี กติกา และวัฒนธรรมที่ทุกให้เคารพอยู่แล้ว 4) การให้ความเคารพต่อประธานหรือผู้นำซึ่งเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมชาวพุทธที่ยอมรับฟังเหตุผล 5) การให้ความคุ้มครอง ปกป้องสตรีรวมทั้งการส่งเสริมให้สตรีสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชนอย่างสง่างามได้ 6) การให้ความเคารพสักการะบูชาต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของทุกๆ คน และ 7) การให้ความคุ้มครอง ปกป้อง และดูแลรักษาผู้มีศีลธรรมเพื่อสั่งสอนให้ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐต่อไป

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การร่วมประเมินโครงการทั้งก่อนขณะดำเนินงานช่วยหาแนวทางในการพัฒนา ระดมทุนทรัพยากรช่วยงาน การรับผลประโยชน์ช่วยสมานฉันท์สามัคคี ไม่มีการรับผลประโยชน์ หลังการดำเนินงานเสร็จ อาจมีข้อผิดพลาดก็ช่วยบอกแนะวิธีช่วยดำเนินการที่บกพร่องให้ดีขึ้นมีส่วนร่วมในการช่วยออกแนวทาง แนวคิด ร่วมประชุมออกมติ แนวคิดส่วนใหญ่อยู่ที่ผู้นำ ชี้แจงและมีส่วนร่วมการตัดสินใจร่วมกันของทุกฝ่าย ทุกคนมีความสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาเช่นกันไม่ว่าจะเป็นงานการก่อสร้างหรืออะไรก็

แล้วแต่ ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สนับสนุนและสร้างวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ปรัชญาหรือกันถือความเสี่ยงด้วยอาศัยการมีมติร่วมกันในการดำเนินงานให้ชุมชนมีส่วนร่วมรู้เห็นในการ ดำเนินการ ร่วมตัดสินใจแก้ไขด้วย กฎระเบียบ กฎบ้านเมือง กฎจารีตประเพณี สอดคล้องกับ (พระมหาสวณ สีละวงศ์, 2564) ได้ศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลัก อปริหานิยธรรม ของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ ด้านการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านกุดนาขาม อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร พบว่าสมาชิกศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพเป็นชาวบ้านส่วนใหญ่และมีอาชีพเกษตรกร มีการทำนา และเพาะปลูก พืชผลทางการเกษตรเป็นหลัก มีการเลี้ยงปศุสัตว์แบบครัวเรือน ไม่ได้เลี้ยงเป็นฟาร์ม มีแหล่งน้ำเรียกว่าอ่างเก็บ น้ำห้วยนกเค้า เป็นแหล่งน้ำในการดำรงชีวิต วิถีชีวิตของชาวบ้านกุดนาขามเป็นวิถีชีวิตแบบพอเพียง แสวงหา ความรู้โดยสมาชิกของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม ได้พัฒนาฝีมือทางอาชีพของตนบวกกับวัฒนธรรม พื้นบ้านอีสาน การสร้างผลงานทางศิลปะ บวกกับความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ผลงานต่าง ๆ เช่น ผ้าทอ ชิ้นไหม ตุ๊กตาเซรามิค โถเซรามิค งานแกะสลักผลไม้ และงานปักลายโชน ทำให้บ้านกุดนาขามได้รับความ นิยมจากผู้คนต่างถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ถอดรหัสหลักอปริหานิยธรรมจากแนวคิดเชิงนามธรรมของพระพุทธศาสนา มาเป็น แนวปฏิบัติที่จับต้องได้ในบริบทการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่ โดยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การแปลงหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการให้เป็น “กรอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 4 มิติ” คือ การมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนแนวคิดธรรมาภิ บาลในรูปแบบพุทธธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (2) การวินิจฉัยปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบอำนาจนิยม และ เสนออปริหานิยธรรมเป็นแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมและฉันทามติ ที่ลดความขัดแย้งและสร้าง ความชอบธรรมจากภายใน (3) การฟื้นคืนคุณธรรมและจารีตในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย โดยเสนอให้ หลักอปริหานิยธรรมทำหน้าที่เป็นแกนกลางทางจริยธรรม (Ethical Core) ที่กลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งช่วยให้กฎหมายมีพลังทางสังคมมากขึ้น และ (4) การออกแบบตัวแบบการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทที่ หลากหลาย เช่น พื้นที่เมืองกับชนบท โดยยืนยันว่าหลักอปริหานิยธรรมมีความยืดหยุ่นสูง และสามารถเป็น หลักร่วมในการประสานความร่วมมือได้ทุกโครงสร้าง สำคัญคือการนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการ บริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีพลวัตและความซับซ้อน งานวิจัยนี้จึงมิใช่เพียงการตีความหลักธรรมดั้งเดิม แต่เป็น การสร้างสะพานเชื่อมระหว่างพุทธธรรมกับศาสตร์การบริหารยุคใหม่อย่างมีกลยุทธ์ โดยอาศัยหลักคุณค่าแบบ เอเชียที่เน้นความสมานฉันท์ ความร่วมมือ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลลัพธ์คือการยกระดับหลักอปริหานิย ธรรมให้กลายเป็น "เครื่องมือเชิงนโยบาย" ที่ตอบโจทย์ปัญหาท้องถิ่นได้จริง อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทุกระดับอย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงพลังของพุทธธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในสังคมร่วม สมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีรากทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ดังภาพประกอบนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่: การประยุกต์หลักการบริหารนิยธรรมในบริบทการปกครองท้องถิ่น

สรุป

การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ประเมินได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่ อำเภอเมืองสกลนคร อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร ได้แก่ ควรมีการประชุมรับฟังข้อคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทุกคนควรเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียง ต้องยึดถือและปฏิบัติตามหลักการและกฎเกณฑ์อย่างจริงจัง เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายในการพัฒนาท้องถิ่น ควรให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก และควรส่งเสริมการให้เกียรติต่อสถานที่ต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นที่อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัย เห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นนัยยะในการนำหลักการบริหารนิยธรรม มาประยุกต์ใช้ ในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ทราบจุดเด่น จุดด้อย ตามหลักการบริหารนิยธรรม อันจะนำผลให้เกิดประโยชน์ ในการปกครองท้องถิ่น และเผยแพร่ ไปยัง ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรนำหลักการบริหารนิยธรรมนี้ ไปปรับใช้ในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองสกลนคร ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและเพื่อความเจริญของประเทศ

2) ควรนำหลักการบริหารนิยธรรมนี้ ไปปรับใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ และภาคธุรกิจ เอกชน เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการของหน่วยงาน/องค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ควรนำหลักการบริหารนิยธรรมนี้ไปปรับใช้ในการบริหารครอบครัว เพื่อลดปัญหาในครอบครัว หรือ เพื่อสร้างความมั่นคงขึ้นในครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะ เพื่อทำการวิจัยในครั้งต่อไป และให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยการบริหาร งานของการปกครองท้องถิ่น ตามหลักการบริหารนิยธรรม ซึ่งจะนำผลให้เกิดประโยชน์ ในการปกครองท้องถิ่น และเผยแพร่ไปยังส่วนราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน

1) ควรศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในระดับครอบครัว

2) การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบริหารงานของปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ตามแนวทางบริหารนิยธรรม กับส่วนราชการของการบริหารงานปกครองท้องถิ่น

3) ศึกษาเพื่อการพัฒนาการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารนิยธรรมในพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

กิตติกาญจน์ หาญกุล. (2558). กระบวนการสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในศตวรรษที่ 21.

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 41(2), 59-75.

ธงชัย สิงอุดม. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารนิยธรรม. วารสาร มจร. เลย ปีที่ 1(2), 81-92.

นรี ภาวนานันท์. (2538). การเมืองการปกครองในแนวพุทธศาสนา: ศึกษาจากนักคิดและพระไตรปิฎก.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยงค์ พรหมมา. (2557). การบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโณ (แก้วโก). (2555). การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสงวน สีละวงศ์. (2564). การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีวะบ้านกุดนาขาม อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. 8(1), 201-213.

พระราชญาณวิสิฐ. (2552). หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี. พิมพ์ครั้งที่ 6. ปทุมธานี: มูลนิธิพุทธภาวนาวิชาธรรมกาย.

ไพฑูรย์ นุ่มหั่นต์. (2555). การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการเมืองการปกครองไทย: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแซ่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการศึกษาอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภวัต มิสติย์. (2563). การศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับต้น. มนุษยสังคมสาร. 18(1), 51-67.

- รัชฎา โชตะชะมา และคณะ. (2566). การใช้หลักการบริหารนิยธรรมต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2546). ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2523). การเมืองและการปกครองประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- เสนอ อัสวมนันตา. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.